

GEORGE WEIGEL

**IRONIA ISTORIEI
CATOLICE MODERNE**

*Cum s-a redescoperit Biserica și a provocat
lumea modernă să se reformeze*

Traducerea din limba engleză de
Camelia Luncan

Galaxia
Gutenberg
2023

CUPRINS

Prolog: <i>Ironiile din joc</i>	9
ACTUL I: CATOLICISMUL ÎMPOTRIVA MODERNITĂȚII	25
O moștenire problematică	27
Le Déluge	33
Oportunitatea pierdută.....	39
Misionar și reacționar.....	45
Socialistul democrat ultramontanist	51
Apogeul reacției și începutul papalității moderne	57
ANTRACT: Făcătorii de punți	74
Exploratori și pionieri.....	74
<i>Novus Ordo</i> în Vest	91
ACTUL II: CATOLICISMUL EXPLOREAZĂ MODERNITATEA, CU PRECAUȚIE	95
Pivotul.....	97
Sfințenie, sacrameinte și represiune.....	116
Revoluția Leonină reanimată	125
Punctul de legătură.....	142
ANTRACT: Renașterea teologică	155
Descătușat.....	155
Reînnoire în mai multe chei	161
Personalism și teorie politică.....	169
ACTUL III: CATOLICISMUL ÎMBRĂȚIȘEAZĂ MODERNITATEA	173
Un alt locțiitor prezumtiv, o altă decizie îndrăzneată.....	175
Ce voia Ioan al XXIII-lea.....	180
Stabilirea direcției.....	189
Problema catolică pentru libertatea religioasă.....	200

Întâlnirea cu Dumnezeu	207
Tălmăcirea și răstălmăcirea modernității.....	212
Pluralitate și pluralism.....	227
ANTRACT: Conciliul reconsiderat.....	231
Verificarea abaterii.....	231
Re-Centrarea pe Cristos.....	244
<i>Communio</i> și renașterea pluralismului teologic.....	249
ACTUL IV: CATOLICISMUL CRITICĂ	
MODERNITATEA DIN INTERIOR.....	257
Oameni cât se poate de moderni.....	259
Falii în modernitatea târzie	270
Societatea liberă și virtuoasă.....	279
Conferințele profesorului Ratzinger din septembrie	289
Trei puncte cruciale	302
ANTRACT: O comuniune de ucenici în misiune.....	308
Conciliul fără chei	308
Sinodul extraordinar din 1985	313
Retrăind efectul Paștilor	321
ACTUL V: CATOLICISMUL CONVERTEȘTE	
MODERNITATEA	325
În adâncuri	327
Catolicismul evanghelic.....	337
Reimaginarea poveștii moderne	346
Stagnarea franciscană.....	359
De la ironie amară la purificare	370
Contracultura care convertește cultura	381
Mulțumiri.....	387
Surse	390
Aprecieri pentru <i>Ironia istoriei catolice moderne</i>	400

Prolog

Ironiile din joc

Mark Twain a numit-o „îngrozitoarea limbă germană”, dar are și ea utilizările ei, iar una dintre ele este aceea de a ne învăța că „istoria” are două dimensiuni: există cea *Historie* (ceea ce s-a întâmplat) și există *Geschichte* (semnificația a ceea ce s-a întâmplat). Aceasta din urmă ajută la punerea în evidență a celei dintâi. Cea dintâi o fundamentează pe cea de-a doua în realitate. Faptele sunt importante, dar istoria nu este niciodată doar o chestiune legată de „fapte”, deoarece „faptele” sunt întotdeauna citite prin intermediul unui cadru interpretativ.

Astfel, doi istorici îl studiază pe Ronald Reagan cu aceleași date biografice de bază: primul îl prezintă ca pe un mare președinte, omul care a câștigat Războiul Rece și a oferit Americii o eră de prosperitate și încredere; cel de-al doilea spune povestea unui bărbat zvelt, amabil care a fost extraordinar de norocos și care a părăsit funcția înainte ca defectele sale să se dezvăluie lumii. Ambii istorici lucrează cu aceleași materiale; ceea ce îi deosebește este o chestiune de perspectivă.

Ceea ce urmează aici este în mare măsură o chestiune de perspectivă sau, mai bine zis, de focalizare, reorientare. Aceasta nu este în niciun caz o istorie exhaustivă a Bisericii Catolice din ultimii 250 de ani. Mai degrabă, este vorba de refocalizarea unei istorii despre care au scris nenumărați alți autori mult mai amănunțit. Gândiți-vă la ceea ce

urmează ca fiind asemănătoare cu *emblemata*: acele aranjamente de mozaic încadrate, adesea spunând o poveste istorică sau mitologică, care au fost preferate ca decorațiuni în casele aristocrației romane antice. Folosind bucăți strălucitoare de piatră modelate de istorici distinși, printre care Hubert Jedin, J. N. D. Kelly, Owen Chadwick, Eamon Duffy și John O'Malley, am rearanjat pietrele – actorii și acțiunea din cadrul fiecăruia dintre cele cinci acte ale acestei drame – și le-am plasat într-un nou cadru. Dacă cuvântul „narațiune” nu ar fi frizat incoerența prin utilizare excesivă, „renarativizarea” ar putea fi cuvântul de referință pentru a descrie modul în care este spusă aici povestea catolicismului și a modernității. Dar reîncadrarea sau refocalizarea sunt suficiente.

Patru descrieri scurte ajută la pregătirea scenei pentru drama care va urma.

Gaeta, Italia, 2 august 1849. Papa Pius al IX-lea, refugiat temporar în orașul portuar Gaeta, după ce fugise de forțele revoluționare anticlericale din Roma, devine primul suveran pontif care a pus piciorul pe teritoriul american suveran vizitând USS *Constitution* (cea mai veche fregată încă în funcțiune, n.tr.), însoțit de gazda și protectorul său, regele Ferdinand II al celor Două Sicilii. Pius, care are îndoieli serioase cu privire la ideea americană de libertate religioasă întruchipată în separația constituțională dintre Biserică și stat, este întâmpinat de un salut cu douăzeci și unu de salve în timp ce pășește pe puntea principală a fregatei cunoscute sub numele de „Old Ironsides” și primește un alt salut regal când pleacă, după ce se întâlnește cu

membrii echipajului catolic și împarte rozarii. Papa se întoarce la Roma; dar controlul său asupra statelor papale slăbește rapid, acesta încheindu-se pe 20 septembrie 1870, atunci când trupele Regatului Italiei pătrund prin Porta Pia din Roma și revendică Orașul Etern drept capitala unei națiuni italiene unite. După ce a refuzat oferta unor seminařiști americani de a se ridica la luptă în apărarea sa și după ce a ordonat trupelor papale să se predea după ce au tras o salvă de focuri de armă de dragul onoarei, Pius al IX-lea se retrage în interiorul Zidului Leonin, autointitulându-se „Prizonierul Vaticanului”, și nu mai iese afară până la moartea sa în 1878. Când trupul său este transferat în Bazilica Sfântul Laurențiu în afara Zidurilor în 1881, mulțimea romană atacă procesiunea și încearcă să anunce sicriul în rău.

Statul Cetății Vaticanului, 7 decembrie 1965. La încheierea sesiunii a patra și ultima, Conciliul Vatican II adoptă Declarația sa privind libertatea religioasă, care este apoi promulgată de Papa Paul al VI-lea. *Dignitatis Humanae*, așa cum este cunoscută Declarația de la primele cuvinte din textul său latinesc, a fost unul dintre cele mai îndelung dezbătute documente de la Vatican II. Susținătorii săi includ episcopi americani care doresc ca Biserica universală să recunoască faptul că aranjamentul constituțional american privind Biserica și statul este ceva bun pentru Biserică; episcopi din Europa de Vest care doresc să meargă dincolo de antagonismele lansate de Revoluția Franceză și de alte mișcări radicale seculariste; episcopi din Europa Centrală și de Est care caută o altă armă cu care să lupte

împotriva comunismului; și episcopi cu vederi ecumenice dornici să promoveze cauza unității creștinilor. Opoziția vine în primul rând din partea episcopilor sceptici în privința modernității politice, care încă mai cred că establishmentul catolic – vechea alianță a altarului și tronului – este aranjamentul ideal. Votul copleșitor în favoarea *Dignitatis Humanae* (2.308 la 70) demonstrează că această opoziție este o forță marginală în Biserica de la mijlocul secolului XX. Catolicismul este acum pe deplin dedicat libertății religioase ca fiind primul dintre drepturile civile – și, prin extensie, la acele sisteme politice care garantează libertatea religioasă în constituțiile sau legile lor. Nici susținătorii, nici oponenții nu realizează impactul profund pe care îl va avea *Dignitatis Humanae*, nu numai asupra Bisericii Catolice, ci și asupra cursului politicii mondiale în următorii douăzeci și cinci de ani.

Varșovia, Polonia, 2 iunie 1979. Papa recent ales, Ioan Paul al II-lea, se întoarce în țara sa natală și este întâmpinat de conaționali săi ca niciun alt polonez din istorie. Pe drumul triumfal de la aeroportul din Varșovia spre centrul orașului, care pare mai degrabă o procesiune religioasă decât o caravană de mașini, trece pe lângă Biserica Sfintei Cruci: distrusă în timpul revoltei din Varșovia din 1944, biserica reconstruită prezintă statuia lui Cristos purtând Crucea, care a fost recuperată de sub dărâmăturile capitalei distruse de naziști – o metaforă în piatră pentru ceea ce se va întâmpla în Polonia în următorul deceniu. În cadrul unei slujbe la care au participat sute de mii de persoane înghesuite în Piața Victoriei din Varșovia și în jurul

acesteia, cu liderul Partidului Comunist Polonez, Edward Gierek, privind agitat de la fereastra unui hotel din apropiere, Ioan Paul al II-lea ține o predică memorabilă. Bazându-se pe teme din *Dignitatis Humanae*, el reafirmă identitatea catolică a Poloniei, apără libertatea religioasă pentru toți și face apel la o reînnoire națională în care Spiritul Sfânt să revitalizeze o țară lovită și demoralizată de cinci ani și jumătate de ocupație germană draconică și de mai bine de treizeci de ani de brutalitate comunistă. Mulțimea imensă scandează: „Îl vrem pe Dumnezeu! Îl vrem pe Dumnezeu!”, în timp ce moștenitorii politici ai filosofului german care a respins religia ca fiind opiumul popoului privesc de la o distanță sigură, întrebându-se cum s-a putut întâmpla acest lucru și unde va duce. Va duce spre un nou tip de revoluție a secolului XX: o revoluție a conștiinței în care oamenii ce redescoperă adevărul identității lor culturale și adevărul despre demnitatea umană găsesc noi forme de rezistență politică nonviolentă. Paisprezece luni mai târziu, se naște mișcarea Solidarității la șantierele navale Lenin din orașul-port baltic Gdańsk. Nouă ani mai târziu, Polonia, împreună cu celelalte țări din Pactul de la Varșovia, se eliberează de ceea ce reprezintă, fără îndoială, cea mai mare tiranie din istorie.

Aparecida, Brazilia, 31 mai 2007. Catolicismul din America Latină, centrul demografic al Bisericii mondiale la începutul celui de-al treilea mileniu, a fost în frământări timp de decenii. De la Vatican II, Biserica de la sud de Rio Grande a fost grav divizată de controverse: cu privire la teologia eliberării și la provocarea acesteia la adresa